

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

57.

Madjarski kmet.

„Eljen! Eljen! Eljen!“ Ha, kaj je to? Kje smo? „Eljen Magyar-huszar! Eljen csardas! Eljen Tisza!“ Aha, ali slišite! Na Ogerskem smo, med pravimi pravcatimi Madjari. Pozor toraj, kajti nagajivi ljudje velé, da se Madjari tudi treh cesarjev ne bojé. No, ni se jim treba bati, dokler mirujejo, ali če so predolgega jezika in preveč srbopeti, tedaj jim je eden preveč. Ko so namreč unega leta Madjari v svoji preširnosti „nastavili punt“, prinesel jim je „Nikolaj“ — dolgo šibo.*)

Na Ogerskem živé ljudje raznih narodnosti: Madjari, Slovani, Nemci, Rumunci in Cigani. Nekaj posebnega je v panonski nižini to, da je ena vas madjarska, druga morda slovanska, a tretja uže nemška ali rumunska, česar ne nahajamo v nobeni drugi pokrajini na svetu. Ali vsaka taka vas je sama zá-se. ne meni se dosti za sosedo, drží se stanovito starih svojih običajev, rodnega svojega jezika in drugih takih in enakih vlastitosti. Redke so vasi s pomešanim prebivalstvom.

Madjari so pravi gospodarji na Ogerskem, vsi drugi se jim morajo radi ali neradi pokoravati. Madjarske vasi so jako velike, vlečejo se ob široki cesti, in imajo po 4000—12.000 duš. Cerkev in županija ste navadno v sredini. Te vasi spominjajo potnika starih taborjev, in res so mnoge madjarske vasi nastale iz takih taborjev. Hiše so zgrajene iz uhojene ali stlačene ilovice, kateri je primešana kratko zrezana slama, strehe so slamnate, stene znotraj in zunaj lepo pobeljene in z raznimi bojami opisane. Dandanes stavijo Madjari uže tudi zidane hiše, pokrite z opeko ali s škričo. V hišo hodijo z dvorišča, ki je ograjeno, in na cesto je zadelano z visokim pažem; v tem pažu so ena večja vrata za živino in vozove, in ena mala za ljudi. Gospodarska poslopja se tiščé hiše, strehe imajo toliko napušča, da se more ob stenah hoditi kakor po hodniku. Po nekodi stavijo zeló nizke hiše, in še te tiščé skoro za tretjino v zemlji, malo se vidijo izmed bičja in koruze, to pa zato, da jih silni vetrovi preveč ne stresajo in zmrazijo. Raztresene pristave na pusti so zgrajene prav tako, kakor hiše po vaséh.

Madjarski kmet je drzovit, hraber, junaška in zaveden; na vso moč se ponaša z narodnostjo svojo in slavno zgodovino madjarsko. Ob vsem tem pa je tudi gostoljuben, rad zbija šale, ljubi prijetne zabave, petje, godbo, pa tudi kot tolovaj zná se za čudo ponosito in kmečko plemenito vesti. Naklonjen je k težkomišljenosti, in zeló udan strasti; ta strast njegova se najjasnejše prikazuje v raznih melodijah na plesu.

(Konec prihodnjič.)

*) Prav praviš.

Košut, diktator.
Görgey, Klapka,
generala.

Politične stvari.

Iz državnega zbora.

Budgetna razprava. Za splošno budgetno razpravo oglasili so se sledeči govorniki, izmed katerih so oni, ki so bili uže ob 10. uri pri predsedništvu, za prostore žrebali, oni pa, ki so kasneje došli, vpisali so se v vrsti svojega prihoda. Proti so bili vpisani: Carneri, Pichler, Plener, Menger, Schönerer, Ausserer, Tomaščuk, Knotz, Jaques, Weitlof, Türk, Pernerstorfer, Nitsche, Siegel, Eigner, Dumreicher, Pollak Oton, Wildauer, Sturm, Auspitz, Pauer, Bendel, Herbst, Proskowetz, Schaup, Haase, Fürenkraz. Za so bili vpisani: Hausner, Šuklje, Kathrein, Zucker, Bobrzynski, Tonner, Abrahamovicz, Salašek, Vošnjak, Weber Fr., Vesely, Szcepanovski, Popovski, Začek, Oelz, Neuner, Skopalik, Kopycinski, Klun, Hompesch, Ferjančič, Mathon, Gregorec, Hajek M., Dürrich, Krofta, Vašaty.

Govorili so dejansko izmed vpisanih:

Prvi dan: Carneri, Hausner, Menger;

drugi dan: Šuklje, Plener, Zucker;

tretji dan: Pichler, Salašek, Schönerer, Bobrzynski, Ausserer;

četrti dan: finančni minister Dunajevski, Tonner, Tomaščuk, Abrahamovicz. Potem je bila splošna razprava sklenjena in za glavna govornika bila sta izvoljena: zoper Herbst, za Kathrein.

Peti dan 30. aprila govorili so: Herbst, Kathrein in poročevalec Matuš.

Pretesen je prostor našega lista, da bi mogli v njem podajati tudi le posnetek vseh govorov.

Znano je, kako je vaju Carneri sukati in obračati besede: „armes Oesterreich!“ (uboga Avstrija!) — to je vpeljal on. Letos sukal je zopet druge, pa blizo take fraze rekoč: Pod prejšnjimi vladami govorilo se je: Frei, wie in Oesterreich (prostost, kakoršna v Avstriji), danes pa se čuje: „nezadovoljni, kakor v Avstriji“, ali gledé na Dalmacijo: „brez varstva, kakor v Avstriji!“ In tako je besedičil dalje. Za njim govoril je mnogo obširneje, zeló mično in stvarno Hausner, ki je dokazaval, da se sedaj mnogo boljše gospodari kot prejšnje čase, vendar pa, da še tudi sedaj ni vse pravo, da se sedajna vlada premalo ozira na predloge štedilne komisije, da je treba naložiti višji davek na žganje in konečno značil je govornik namen svojega govora z izrekom: „Avstrija čez vse, ako le hoče.“

Slednji govornik Menger govoril je deloma stvarno, kolikor pa je bilo političnega, bilo je malo pomenljivo, akoravno si je prizadeval, govor svoj primerno „soliti“.

Drugi dan bil je prvi govornik Šuklje, in akoravno so levičarji med njegovim govorom prav name-noma šumeli, da bi bilo govornika težje čuti, in ga deloma skušali begati s klici, priznalo se je vendar od vseh strani, da je bil govor njegov stvaren, in v političnem oziru posebno v onih točkah srečno sestavljen, v katerih je značil proti Zelenkovičevi demonstracije

ljubljske v minulem letu. Govornik je omenjal, da je Zelenkovič kot pesnik v domači deželi malo poznan, poznan pa je kot politik in grajščak. Tega, kar je govoril v deželnem zboru kranjskem, se je mnogo pozabilo, nepozabljeno pa je ostalo: ono pogumno pretiranje, ona hiperbola v siromaštvu slovenskega slovstva, katera ne bo tako hitro zginila iz spomina našega ljudstva. Tudi kot grajščaka imajo ga doma še v spominu, pa naša krivda ni, ako je ta spomin neprijeten.

Kot drugi govornik tega dneva prišel je na vrsto v sanjah svojih uže zdavnej „finančni minister“ Plener. Da je ta številke državnih proračunov in računskih sklepov sedanje dobe tako obračal, da je zmiraj še nekaj dobička „dokazal“ za vlade prejšnjih liberalnih dob, je uže samo po sebi razumljivo. — Mnogo je govoril tudi o prepiru oziroma „krvavem“ boju med Čehi in Nemci na Českem, pri tej priliki udrihal je tudi po stari navadi po naredbi pravosodnega ministerstva gledé ravnanja s českimi tožbami in pritožbami pri nadsodnji v Pragi, memogredé krcnil je tudi Dalmatince, še bolj izdatno pa Slovence, katerim je z drugimi besedami štel v največjo pregreho, da se zavedajo svoje narodnosti. Sklep njegovega govora je bil pa precej obupljiv, ker ni mogel iz reči boljše tolažbe kot to, da se bodo tudi v prihodnje našli možje, ki bodo sedanji vladi nasprotovali, v tem nasprotovanju je levica edina, akoravno je, kar se ne dá tajiti, med seboj razdejana.

Zadnji govornik družega dneva budgetne razprave pa je bil člen českega kluba profesor dr. Zucker. — Ta je govoril obširno, se je pečal skoraj izključno z jezikovnimi naredbama za Česko, je obširno govoril o administrativni razdelitvi Česke, kakoršno zahtevajo tamošnji Nemci, kakoršno je izrekoma Plener zagovarjal v deželnem zboru českem lansko leto pred izstopom nemške stranke. Govornik je dokazal, da bi se na podlagi narodnosti prebivalstva oziroma lege okrajev po tem predlogu moglo vradovati samo v 39 okrajih izključno nemško, v 180 okrajih pa bi se uradovalo deloma samo česko, deloma pa česko in nemško. Kaj bi Nemci na Českem ali pa tamošnji „samonemški“ uradniki s tem pridobili nasproti sedanjemu stanju, na to naj si odgovoré sami. — Govornik dokazaval je dalje postavnost obeh jezikovnih naredeb iz pred veljavnih naredeb.

Gledé pomena jezikovnega člena XIX. državnih temeljnih postav izrekel je govornik, da mu je odkritosrčna beseda nasprotnikov tega člena ljubša, ako rečejo, da bi take postave v drugič gotovo ne sklenili, kakor pa prizadevanje, pomen te postave siloma tako tolmačiti, da se hoče ž njo dokazati ravno nasprotno od tega, kar v resnici določuje.

Prvi govornik tretjega dneva bil je levičar Pichler, profesor po poklicu, ki se je približno po izgledu Carnerievem igral z besedami, da naša država nima „jezika“, da nima „imena“. Trdil je, da je opozicija bolj „avstrijska“ kakor c. kr. avstrijsko ministerstvo. Svoj k sreči kratek govor sklenil je najprej s trditvijo, da sedanja vlada ni storila ničesar v nobenem oddelku

javnega življenja. Vlada pa, katera ni v stanju doseči svojega smotra in tega ne more v državi, katera nima ne jezika, ne imena, je zgubila pravico obstanka, in taki vladi tudi ne moremo privoliti ne solda ne.

Drugi govornik tega dneva (28. aprila) bil je Čeh Salašek, ki je razpravljaj samo gospodarska vprašanja česke dežele, izrekoma prevredbo sladkorskega davka. Razlagal je živo, koliko škodo Česki prizadeva sladkorska kriza. Prodalo se je tam 3368 zemljišč v vrednosti 7 milijonov goldinarjev, pri katerih prodajah so upniki zgubili 6 milijonov goldinarjev.

Tretji govornik dneva bil je Schönerer, ki je pri tej priliki tako izredno zmerno govoril, da ga predsednik še celó „k redu“ ni klical, kar se sicer redno zgodi.

Vse, kar je pri tem govoru staknil, bilo je, da ga je koj začetkom govora predsednik opominjal, naj nikomur ne očita, da spada k temu ali temu verospoznanju.

Razun rednega adrihanja po judih pa je Schönerer pri tej priliki vendar marsikaj izrekel, kar se lahko povsem odobrava. Na priliko izrekel se je odločno zoper razdvojenje Česke, dalje, da je treba nekakove brambe zoper kazenje javnega mnenja po časništvu. Nasproti pa je se ve da zagovarjal, da se Galicija in Bukovina drugače odločite, Dalmacija pa oddá Ogerski, da se sedanji dualizem premeni v osobno unijo, in da se z Nemško sklene ožja zveza.

Konečno govoril je še „za“ Galicijan Bobrzynski, proti pa Ausserer, katera govornika pa brez škode moremo hitreje odpraviti ter tukaj prestopiti k četrtemu dnevu razprave.

Ta dan poprijel je prvi besedo finančni minister Dunajevski. Govor ministrov bil je stvaren in enako temeljit gledé številke budgeta, kakor odločen v svojem političnem delu.

Iz tega posnamemo sledeče besede: — — da rečem, „da vlada sicer ne more priznati vsake posamezne želje večine, da pa tudi pozna vodilna načela večine, in da, ako hoče večina v obče držati se teh načel, to je, državi dati, kar gré državi, enako pravico vsem narodom, brezpogojno spoštovanje verskih čutov in zgodovinskih tradicij tega cesarstva, ako hoče večina konservativna biti v najblagejšem pomenu besede, to je, ako hoče ohraniti ono, kar je podlaga družbe in zgodovinski red narodov te države, ne da bi se odpravil počasni pa zato gotov in strajen napredek, tedaj bi, pravim, ako hoče častita večina zvesta ostati tem tradicijam, o čemer ne dvomim, tedaj bi ji zaklical: Potrpežljivost in vstrajnost, pa tudi pošteno delo v službi države! Nič se ni pridobilo nagloma. Silovito vladanje ni nihče ohranilo dolgo — zmernost vstraja.“